

Otsikko Maksuton ehkäisy alle 18-vuotiaille	Muistion laadinnasta vastannut osasto/-t YTO/LANU/Pia Suvivuo
Asiasta on saatavilla lisämateriaalia, ja se on tallennettu "Muu tietoaaineisto" -kansioon ☐	
Mikäli tavoitteena on saada aikaan hallitusohjelmakirjaus, kirjoita se tähän tiiviisti kahdella lauseella: Alle 18-vuotiaille tarjotaan maksuton ehkäisy	
Kuvaus ja perustelu Nuoret ovat Suomessa olleet ehkäisypalvelujen suhteen eriarvoisessa asemassa, koska maksutonta ehkäisyä on joillakin alueilla saanut jo vuosia ja toisilla alueilla sitä ei ole ollut lainkaan tarjolla tai sen saaminen on ollut hyvin vaihtelevaa. Seksuaali- ja lisääntymisterveys on keskeinen osa nuorten terveyttä ja hyvinvointia. Ei-toivotun raskauden ja sukupuolitautilien ehkäisy ja siihen kuuluva seksuaalikasvatus ja hedelmällisyysneuvonta ovat olennainen osa nuorten seksuaali- ja lisääntymisterveyttä. Raskaudenehkäisy ja kondomin käyttö on kuitenkin nuorilla epäsäännöllistä ja seksitaudit kuten klamydia- ja tippuritartunnat lisääntyvät nuorten keskuudessa. Nuorten, erityisesti poikien tiedot seksuaali- ja lisääntymisterveydestä ovat heikkoja. Ei-toivottujen raskauksien ja raskaudenkeskeytysten kielteiset vaikutukset yksilölle ja mahdolliselle kumppanille ovat suuret. Myös yhteiskunnalliset vaikutukset mm. lisääntynyt palvelutarve ja kustannukset ovat merkittäviä. Teiniraskaus on usein osa isompaa ongelmakenttää nuoren elämässä, johon liittyy mm. ylisukupolvisia ilmiöitä, psykistä oireilua alakouluiässä ja suurempi psykiatrisen sairastuvuuden ja ennenaikaisen kuolleisuuden riski myöhemässä elämässä. Teiniraskauden kokeneilla, huolimatta siitä päätyykö se synnytykseen tai raskauden keskeytykseen, on suurempi psykiatrisen sairastumisen ja ennenaikaisen kuoleman riski vielä useita vuosia raskauden päättymisen jälkeen. Pitkäaikainen, luotettava ja nuorelle sopiva raskaudenehkäisymenetelmä silloin, kun seksielämä on aloitettu ja lapsensaantitoive ei ole ajankohtainen, edistää nuoren terveyttä ja hyvinvointia. Pitkäaikaisen ehkäisyn kustannukset voivat kuitenkin olla este monille nuorille, joilla ei esim. opiskeluaikana ole vielä omia ansiotuloja. Maksuttoman ehkäisyn on todettu vähentävän raskaudenkeskeytysten määrää. Maksuttoman ehkäisyn tarjoaminen on yhteydessä teini-ikäisten matalampiin synnytys- ja raskaudenkeskeytyslukuihin; sillä on sekä inhimillisen kärsimystä että yhteiskunnan kustannuksia vähentävä vaikutus. Nuorten alle 25-vuotiaiden maksuttoman ehkäisyn kokeilua on toteutettu vuosina 2022-2023 osana Tulevaisuuden sote-keskus –ohjelmaa 16 hyvinvointialueella ja Helsingissä Marinin hallitusohjelman (2019) mukaisesti. Tavoitteena on luoda alueille sujuvat, yhdenmukaiset ja helposti saavutettavat ehkäisypalvelut. Kokeilun käynnistymisen myöhästymisen vuoksi seuranta- ja arviointitietoa ei vielä ole saatavilla, mutta asiantuntijankemysten mukaan maksuttoman ehkäisyn vakinaistamisen perustelut ovat kiistattomat. Jo kokeiluaika on osoittanut, että kokeilulle asetettuja tavoitteita on lähdetty hyvin toteuttamaan ja osa kehitetyistä palveluista kuten esimerkiksi Keski-Suomen digitaaliset palvelut ovat tavoittaneet nuoret erittäin hyvin ja palveluille on kysyntää. Käytäntöjen toteutus on kaikilla alueilla sujunut yllättävänkin notkeasti, vaikka alueilta saatu suusanallinen tieto kertoo, että käyntimäärät ovat maksuttomuuden myötä kasvaneet. Alueiden mukaan asiakkailta saatu palaute palveluista on ollut pelkästään positiivista. Maksuton ehkäisy alle 25-vuotiaille - tai vähintään alle 18-vuotiaille - on tärkeää saada kansalliseksi hyvinvointialueiden pysyväksi ja tasalaatuiseksi nuorten hyvinvointia edistäväksi toiminnaksi. Huomioitava on, että maksuttoman ehkäisyn suurin kustannushyöty tulee pitkäaikaisen ehkäisimen käytöstä ja silloin se olisi hyvä ulottaa 20-vuotiaaksi asti.	
Arvio taloudellisista- ja hyvinvointivaikutuksista sekä mahdollisista kustannushyödyistä (arvio vaikutuksia sillä tarkkuudella kuin tässä vaiheessa on mahdollista) Suomalaisen väitöskirjatutkimuksen (Gyllenberg, 2021) mukaan pitkävaikutteisten ehkäisymenetelmien tarjoaminen on kustannusvaikuttavaa alle 25-vuotiaille. Alle 20-vuotiaiden maksuton ehkäisy säästää kokonaiskustannuksissa ja 20-25 –vuotiaiden osalta oli kustannusneutraali, kun kustannuksia verrataan esim. raskauden keskeytysten ym. hintaan. Maksuttoman ehkäisyn vaikuttavuus syntyy palveluun pääsyn myötä. Ehkäisyn maksuttomuus tarjoaa mahdollisuuden "löytää" siitä eniten hyötyvät nuoret sekä poistaa taloudelliset rajoitteet ehkäisyn hankinnalle ja käytölle. Ei-toivotun raskauden ehkäisy, joka sisältää ammattilaiselta saadun tiedon ja tuen, on taloudellisesti ja inhimillisesti halvempaa kuin keskeytykseen tai synnytykseen päättyvä ei-toivottu raskaus, joka johtaa palvelutarpeen kasvuun. Palveluun pääsyn myötä nuori saa seksuaalikasvatusta ja hedelmällisyysneuvontaa sekä ammattilaisilta tarvitsemaansa tukea. Seksitauteihin voidaan vaikuttaa kondomien ja suuseksisuojausten oikealla käytöllä, raskaudenkeskeytyksiin sopivan ja luotettavan ehkäisyn valinnalla ja toistuviin raskaudenkeskeytyksiin erityisesti pitkäaikaisen ehkäisyn oikea-aikaisella valinnalla. Näin ehkäistään negatiivista palvelutarpeen kasvua ja yhteiskunnalle kalliita ilmiöitä, ja nuoret saavat yhdenvertaisen mahdollisuuden huolehtia seksuaali- ja lisääntymisterveydestään.	

Alle 18-vuotiaiden maksuttoman ehkäisyn kustannukset olisivat noin 6,7 M€. Ehkäisyä tarvitsevia 15-18-vuotiaita nuoria tyttöjä on noin 120 000 (n. 30% ko. ikäryhmästä, jotka yhdynnän kokeneita). Kustannuksissa on huomioitu ehkäisyvalmisteiden kustannus (715 500€) ja terveydenhoitajakäynnin vastaanottokustannukset n. 6 M€. Oletuksena on, että kukin nuori käy terveydenhoitajan vastaanotolla maksuttoman ehkäisyn saadakseen ilman että lääkärinvastaanottoa tarvitaan. Kustannuslaskelmasta puuttuvat hallinnolliset kustannukset sekä ns. tehtäväsiirtolisästä aiheutuvat kustannukset.